

Theologia Scholastica

Mayr, Anton

MDCCXXXII

Art. II. An in dubio semper sit eligendum tutius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84303](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-84303)

nes, & leges servandas, quam etiam afferunt Scripturæ, Patres, & sensus communis: quare, si quis non debito modo inquirit, peccat: si autem inquirat, tunc, vel per principia directa, aut reflexa, poterit deponere dubium: vel dubitum casus aliquis perplexitatis, in quo si eligat minus malum, non peccat: si non possit discernere, quid sit minus, nec utrumque possit evitare, non habebit sufficientem libertatem ad peccandum.

ARTICULUS II.

An in dubio semper sit eligendum tutius.

245. **T**utius dicitur illud, quod est remotius à periculo peccandi. **M**inùs tutum, quod minùs est remotum ab eo periculo, quodque faciens est in periculo majori committendi peccatum, saltem materiale. Sic tutor est sententia S. Bonaventuræ, docentis, peccantem statim obligatum esse ad agendum pœnitentiam, quām sententia S. Thomæ, docentis, peccantem non esse ita obligatum. Non autem est idem, opinionem esse tuorem, & esse probabilem: sic pluribus est probabilior sententia S. Thomæ, quam S. Bonaventuræ. Ratio est. Opinionem esse magis probabilem, est, eam esse nixam firmioribus rationibus, quibus sāpe ntitur opinio minùs tutam præ tutori. Quæritur jam, an dubius inter duas opiniones, quarum una est tutor altera, debet operari juxta tutiorem.

246. Dico 1. Stante dubio strictè pratico, sive eo non deposito, debemus sequi tutiorem. Ita communis, & certa. Probatio est etiam clara; quia alias quis operaretur cum dubio pratico, quod non licet *ex n. 244.* Et, si de hoc dubio intelligunt illud axioma juris (*desumptum ex C. Ad audientiam 12. de homicidio, & aliis textibus juris*) *In dubio tutor pars est eligenda:* utique ab omnibus admittendum est. Et sanè de hoc dubio istud intelligendum esse, volunt Arriaga, Oviedo, Tannerus, Layman *l. 1. tr. 1. c. 5. n. 8.* cum pluribus aliis: quanquam videatur, difficulter posse ostendi, quod Pontifex *cit. cap. de dubio pratico* loquatur. Qua de re plura ad objectionem primam. Suarez *in 1. 2. tr. 3. de bonit. & malitia actuam, bim. disp. 12. sec. 5. n. 2.* ait, potissimum locum habere hoc principium in dubio pratico: & *n. 6.* ait, juxta materię exigentiam, & negotii qualitatem, pensanda utriusque incommoda, quodque habeat minora, eligendum: tandem *n. 9.* ait, hoc axioma sape esse præceptum iustitiae, aut charitatis, interdum tanquam consilium.

247. Dico 2. In dubio speculativo, seu remoto, non debemus semper sequi tutiorem. Ita hodie longè communior; est enim hæc opinio omnium, qui docent, nos non obligari semper, ad notabiliter probabilem, quæ sententia est plurimorum recentiorum, & etiam ab antiquis multis defensa, ut eruditè ostendit Rasslerus *in norma recti disp. 3. q. 9. a. 4.* Prob. conclus. Hæc obligatio universalis, tuitiora semper sequendi, in omnibus dubiis speculativis, vel remotis, est valde gravis, ut patet consideranti in-

finita dubia, passim in materia morali occurrentia: neque sufficienter probatur, ut patet ex solutione objectionum: ergo non debet hominibus imponi.

248. Confirm. 1. In dubio negativo non debemus sequi tutius: ergo nec in dubio positivo. prob. antec. in eo dubio, ut supponitur, invincibili, datur ignorantia legis; licet enim lex non omnino nesciatur, sed detur quædam notitia inchoata, tamen in sensu morali non datur notitia; huic enim moraliter æquivalere non potest tale dubium: atqui ignorantia invincibilis excusat: ergo, probatur etiam conseq. non est minus periculum in dubio negativo, quām sit in positivo, peccandi, seu contra legem agendi: & quamvis in dubio positivo detur aliquantò major notitia legis, tamen neque hæc (salem nisi sit notabiliter probabilius, legem existere) tollit, quo minùs moraliter dubitet, nec facit, ut lex sufficienter, aut simpliciter sciatur: & si ratione periculi agendi contra legem, peccatis, qui aliquo modo positivè dubitat, nec excusat, ut peccato, qui adverbit ad periculum peccandi, quamvis negativè dubitet; quia illa aliquantò major, non tamen simpliciter dicta notitia, nil facit ad rem, nisi ratione advertentia ad periculum peccandi, quod in utroque casu est æquale. Insuper, sicut in casu dubii positivi datur aliquantò major ratio pro existentia legis, ita datur etiam major pro non existentia ejusdem, adeoque non datur simpliciter major notitia legis.

Confirm. 2. Plura juris axiomata negant hanc obligationem, e. g. Reg. 15. de regulis juris in 6. *Odia restringi, & favores convenient ampliari.* Reg. 30. *In obscuris minimum est sequendum.* Reg. 65. *In pari delicto, vel causa, potior est conditio possidentis.* & Reg. 56. ff. de reg. iuris. *Semper in dubiis benigniora preferenda sunt:* ergo. Quod autem in quibusdam casibus particularibus, in jure expressis, debeamus sequi, quod est tutius, non debet extendi ad alios casus, de quibus iura non loquuntur, ex modò citata regula: *Odia* (sub quibus etiam juxta communissimam intelligentur obligationes graves) *convenit restringi.*

249. Ob. 1. C. *Ad audientiam cit. num. 246.* resertur, quod presbyter quidam, volens corriger quendam de sua familia, tentaverit, eum verberare cingulo suo, cui adhærebat cultellus in vagina, qui elapsus hominem in dorso vulneraverit, ita, ut, accedente dein morbo, homo mortuus fuerit. Dubitatum inde fuit, an ex vulnere mors sit secuta, an verò ex accidente morbo, & an presbyter irregularitatem incurrit. Clemens III. ad casum respondit: *Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenient injungere presbytero memorato, ut in sacris ordinibus non ministret &c.* ergo debemus sequi in dubiis, quod est tutius. Resp. cum Suarez, & Arriaga *d. a. bim. disp. 25. sect. 3. num. 18.* Pontificem illud dictum non assumere tanquam principium universaliter obligans, sed duntaxat tanquam aliquam congruentiam: qua supposita ponit specialem legem circa dubium patrati homicidii, ut in hoc casu irregularitas incurritur: quod tamen, utpote odiolum, ad alia extendi non debet.

Verbo. Modus tendendi Pontificis decenter, hic erat. Congruentius est, & magis prudens

dens, sequi in dubiis tutiorem semitam: ex qua congruentia, & in odium homicidii, atque ob reverentiam erga SS. Sacrificium, decerno, ut in eo dubio contrahatur irregularitas: per quod non decerno, quod sit obligatio, in omnibus dubiis sequendi tutiorem. *Adde*, quod *loc. cit.* advertit Arriaga: sicut rationes, in Conciliis adhibitae, ad faciendo canones fidei, non sunt canones, ita rationes, qua congruenter moverunt Pontifices, ad decreta facienda, non sunt decretta. *Sic Innocent III. C. Significasti 16. eodem tit. de homicidio clericis stimulanti graviter equum*, qui postea cursu abreptus, mulierem obviari interfecit, clericis id nullatenus pravidente, huic, inquam, jubet iniungi pœnitentiam competentem ad cauelam: ex quo non sequitur, omnibus ita equum stimulantibus, imponendam esse pœnitentiam, quam nec ipse Innocentius imposuit alteri clero. *C. Dilectus filius 13. eodem tit. ubi resertur etiam equus clericis, cursu abreptus, occidisse infantulum.*

Eadem responsio servit ad *C. Significasti 16. eodem titulo*: ac rursus ad *C. Petatio tua 24. eodem titulo*, in quibus semper est dubium de homicidio patrato: imo cum *C. Petatio tua* Pontifex dicat: *Cum sit consultius in hujusmodi dubio abstinere, quam temere celebrare*: non obscurè indicat, antecedenter ad decretum peculiare, non esse sub pracepto, sed tantum sub consilio, sequi, etiam in dubio de homicidio, tutiorem, & multò magis esse tantum sub consilio in aliis dubiis. Sane, si Pontifices tantum statuissent irregularitatem in homicidas, nec expressissent, quod etiam dubii homicidiae eam incurrerent, non ita statim eam incurri juris interpretes docerent.

250. Ob. 2. Cap. Illud Dominus 5. de clero excommunicato ait Innocent. III. *Se misericordiam facere cum Episcopo Hildesheimensi: adeoque tacite dicit, eum pœnam incurrisse illam, quam canones alias infliguntis, qui excommunicati Divina celebrant, vel celebrationi seingerunt, properea, quod per Archiepiscopum Magdeburgensem, tanquam Apostolicæ Sedis delegatum, denuntiatus excommunicatus (eo quod, non tantum non obtentâ, sed nec petitâ Sedis Apostolicæ licentiâ, ad Heribopolensem Ecclesiam, relicta Hildesheimensi transiisset) tamen Divina celebrasset, licet diceret Hildesheimensis, Archiepiscopum Magdeburgensem suum judicem ordinarium non esse, adeoque se credidisse, quod non præmissa trina monitione, qua facta non esset, non posset delegata potestate contra se procedere. Secundò, quod idem Hildesheimensis, postquam scivit, se à Pontifice excommunicatum fuisse, tamen Divina coram se celebrari fecerit. Rationem autem huius latae sententiae dat iterum Pontifex: Quia tamen in dubiis via est tutior eligenda, et si latâ in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potius se abstinere, quam sacramenta Ecclesiastica pertractare: ergo.*

251. Resp. dist. conseq. in aliquibus dubiis debet eligi tutius. conc. conseq. in omnibus neg. conseq. in his enim huius Episcopi dubiis speciales rationes occurunt, quare tutius debuerat eligere; nam, quod attinet ad primum, ut notant auctores, dubium illud fuit vincibile, in quo omnes dicunt tutius eligendum, vel certe

illud adhibita diligentia deponendum; nam si per famam, ut ipse fatetur *cit. capite*, excommunicatio innotuerat, & quidem lata, autoritate, & jussu Pontificis; hinc debuisset abstinere a sacris, & veritatem indagare: quod si fecisset, facile ipsi innotueret, quod excommunicatus fuerit ex speciali mandato Pontificis, qui, eo quod factum notorium esset, non voluerit praemitti trinam monitionem.

Alterum dubium erat, an, stante notitia sufficiente de excommunicatione, & prohibitione, per epikiam, ob aliquod spirituale bonum, & sub spe venia, posset coram se facere celebrari Divina. At, quando lex, vel prohibito, est certa, & tantum dubium, an detur exculcatio, vel exceptio, debet utique lex observari, seu, quod idem est, turius fieri. Et hinc istud secundum videtur Pontifex magis reprehendere, quam prius. Ex quibus tamen neutrum sequitur, universaliter in omnibus dubiis tutius esse eligendum.

252. Ob. 3. Cap. Juvenis 3. de sponsalibus Eugenius Papa declarat, nullum esse matrimonium, quod juvenis quidam contraxit cum consobrina alicuius pueræ, quam pueram idem juvenis prius duxerat, necdum septennem, & dationem his verbis: *Igitur in his, quæ dabantur, quod certius existinamus, tenere debemus: ergo debemus sequi in dubio tutius.* *Relp.* Hoc argumentum etiam adversarios premit; nam etiam ipsi admittunt, in materia iustitiae, in qua est matrimonium, meliorem esse conditionem possidentis. Nec dicant, defuisse bonam fidem in juvene; nam hoc gratis dicitur, & Pontifex de isto nullam mentionem facit. Deinde altera saltem pars contraxit bona fide.

In forma dist. conseq. ergo iudex debet in dubio sequi, quod est turius. conc. conseq. debet quivis alius in quovis dubio sequi turius, neg. conseq. In primis, non turius, sed certius, hoc loco ait Pontifex, inter quæ est magnum discrimen. Dein loquitur de se ipso, ut iudice, atque ut talis mandat, eos separari; unde ex hoc casu ad summum sequitur, iudicem debere turius, aut certius sequi in judicando. *3. Responderi etiam potest 2. cum Arriaga, in hoc calu saltem datum fuisse impedimentum publice honestatis; nam, cum eo in capite dicatur, pueram illam, nondum septennem, dictam fuisse ejus uxorem, & juvenem forsitan tentasse copulam, Pontifex inferre potuit, malitiam in puerâ suppleuisse etatem, adeoque fuisse saltem sponsalia, consequenter datum impedimentum publice honestatis, quod ante Tridentinum dirimiebat matrimonium usque ad quartum gradum, cum consanguineis sponsi, aut sponsæ, & onerabatur etiam ex sponsalibus invalidis, preterquam ex invalidis ob defectum consentius, ut videtur est apud Layman l. 5. tr. 10. p. 4. c. 9. n. 1. quamvis modò hoc impedimentum, ob sponsalia de futuro, à Tridentino sej. 24. c. 3. de reform. restrictum sit ad primum tantum gradum.*

253. Hinc Eugenius declaravit, matrimonium subsequens esse nullum: & inde est, quod cit. cap. dicat, tum propter honestatem Ecclesie; quia ipsa conjux ipsius fuisse dicitur, tum propter predictam dubitationem. Nec dicas, superposito hoc impedimentoo, non fuisse amplius dubium

dubium matrimonium, sed certò nullum. Resp. enim, dubium tamen fuisse impedimentum affinitatis ex copula, & hoc reseruntur verba *tum propter predicam dubitationem*. Dein potest fors etiam dici, licet certius, hoc est, longè probabilius, vel etiam aliquo modo certum, fuisse impedimentum publicæ honestatis, fuisse tamen etiam aliquale dubium de isto, propter statem nequam septennem puellæ, cuius consensus forte tunc nequam validus fuit. Ex quibus tantum sequitur, quod judex debeat sequi in judicando, quod est certius, seu tutius: non vero universaliiter etiam alii; nisi tamen vox *certius* significet non tutius, sed absolute certum; quod non raro in jure significat; nam omnes debent facere id, ad quod certò obligantur.

254. Ob. 4. *Clementina. Exiit. de verborum significacione.* Cum enim inter Fratres Minorum fuissent exortæ controværsia, de variis dubiis circa suam Regulam, Clemens V. in Concilio Venerabilium interrogatus, eaque dubia resolvens, inter alia sic ait: *Nos itaque, qui in sinceras horum conscientias delebamur, attendentes, quod in his, quæ anime salutem respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientie, pars secundum est tenenda: ergo universaliter in dubio tutius est tenendum, ad vitandos remorsus conscientie.* Resp. neg. consi. In his verbis non continetur universale præceptum, sed ad summum consilium, nisi velim dicere, sermonem ibi esse de dubio praktico, quod videntur laborasse multi Fratres Minorum, & hinc habuisse graves remorsus.

Si enim esset præceptum, in omnibus, etiam remoisi, vel speculativis dubiis, amplecti tunc, cur ipse Clemens id non in eadem Concluione ubique præscribit? Sic ibidem queretur, an tenerentur Fratres, omnia consilia Evangelica, etiam, quæ non continentur in Regula, observare; & eoquod in principio Regulæ haberetur: *Regula; & vita Fratrum Minorum hec est, scilicet Domini nostri Iesu Christi sanctum Evangelium observare:* & tunc foret, observare omnia: Papa tamen respondet, non teneri. Item queretur, an verba imperativi modi, in Regula posita, semper haberent vim præcepti: tunc iterum foret, observare omnia tanquam præcepta: attamen Pontifex statim post verba objecta respondet negative. Videri potest ipsa Clementina valde longa, & ex ipsa patebit hæc veritas.

255. Dices. Tutius quidem esset, ista observare tanquam præcepta: at non esset tutius; ea præcipere, eoquod infirmitas humana nimum gravaretur. Resp. Recte dicit: sed hoc ipso admittis, non semper in dubio tutiora esse de præcepto; si enim præcepta non sunt, etiam non sunt amplectenda tanquam præcepta. Adverte tamen, quandoque in dubio tantum unam partem esse tutam, & dici tutiorem, non comparative, sed exclusivè. Sicut quandoque etiam particula *magis* ita sumitur: de qua re n. 268. de DEO & tunc utique debemus sequi tutiorem. Rursus debemus sequi tutius, si non possumus deponere dubium; an forte res sit prohibita, nec per principia directa, nec per reflexa: iterum, quando agimus contra eum, pro eius jure stat possessio: item, quando in certis casibus id jura specialiter præcipiunt: vel in spe-

ciali materia, specialis ratio nos cogit: universaliter autem verum non est, quod tempèr in dubiis, etiam remotis, vel speculativis, ad tutius teneamur.

256. Ob. 5. Omnes antiqui concordi vocè docent, quod in dubio tutior pars sit eligenda, adeò, ut Vasquez in t. 2. disp. 65. c. 3. n. 8. dicat, se neminem ex scriptoribus invenisse, qui oppositum dicat, saltem in dubio juris; seu de existentia legis, quando est periculum peccati: atqui, in fe tanti momenti, recedere à communione antiquorum sententia, est nefas: ergo. Confirmatur 1. Est incredibile, quod tota retro antiquitas, per plura sæcula, erraverit in principio morali; adeò latè patente, & contra veritatem asseruerit, obligationem adeò universalem; atque ad omnes homines, & plurimas eorum actiones se extendentem, non sine periculo plurium peccatorum formalium: ergo debet dici, vere dari obligationem sequendi tutius in dubio. Confirm. 2. Etiam plurimi recentiores idem principiū adstruunt: & Clerus Gallicanus an. 1700. 4. Septembr. damnavit propositionem, quia asserebatur, quod tantum sit consilii, non vero præcepti, in dubiis sequi partem tutiorum: ergo tam antiquitas, quam hodiernæ tempora, conspirant in illud principiū.

257. Hæc objectio magnam præfert specimen, & ad eam rite solvendam, exponendum est, qui hæc recentiores, qui antiqui dici solent. In primis aliqui per recentiores intelligunt omnes non Thomistæ, aut Scotistæ, & præsertim intelligunt auctores holæ Societatis, qui scilicet serius, quam illi scribent cœperunt. Hæc tamen denominatio, saltem inter nos, non est usitata: neque etiam, quando à me recentiores communiter aliquid asserere dicuntur, omnes nostri auctores intelliguntur, quasi omnes communiter id docerent; hoc enim sèpè esset falsum:

Mulò minus in hæc quæstione usurpatur hæc vox in dicta significatione; nam eâ suppositâ per antiquos deberent intelligi Thomistæ, & Scotistæ, ex quibus plurimi hoc principiū negant, præsertim post Bartholomæum Medinam ex ordine S. Dominici, qui à quibusdam citatur, tanquam auctor sententia benignæ, quamvis jam aliqui ante eum sententiam illam, saltem cum aliqua moderatione, amplexi sint, de quo infra. Quare in ista quæstione, aut quando agitur, de obligatione sequendi tutiora, aut etiam probabiliora, per antiquos communiter intelliguntur scriptores ante Bartholomæum Medinam qui anno 1577. scripsit: qui autem hunc comitati, aut secuti sunt, adeoque omnes, qui post annum 1577. usque hunc per sequi sæculum editi sunt, in ordine ad hanc quæstionem, recentiores vocantur. Quandisque tamen per recentiores intelliguntur recentissimi, vel moderni scriptores, à medio circiter sæculo: quod ex circumstantiis materiæ, vel authorum, colligi poterit.

258. Jam in forma. Resp. 1. neg. magis nam multi nec attinunt hanc questionem: & qui eam attinunt, non omnes dicunt, ex præcepto semper sequendum tutius, ut ostendemus, quando agemus de usu opinionis probabilis. Si Vasquez non invenit, invenire alii antiquos nobiscum sentientes: certè S. Antoninus, scriptor uti-

utique antiquus i. p. tit. 3. c. 10. §. 10. dicit, in dubio leges benignius accipiendas: & eodem §. prius dixerat: *Eligere viam tutiorem consilii est, non precepti.* Certe ex antiquis multi permisere electionem inter duas sententias æqualiter probabiles: multi etiam ex antiquis, magni viri, citandi n. 268. admisere, in dubio voti aliquem non teneri ad tutius: & tamen votum est quasi lex privata, atque rationes adversæ, vel in utroque casu, præcepti, & voti, probant obligacionem, vel in neutro. Ipse Vásquez videtur, admittere usum licitum sententia tantum probabilis, quod, quomodo stet cum isto principio, ita universaliter accepto, viderit ipse: nisi (ut Rasslerus in *norma recti. disp. 3. q. 9. a. 19. n. 802.* eum loqui putat, & sat bene probat) loquatur tantum in casu dubii practici. Accedit, ut bene advertit idem Rasslerus, quod multi antiquorum possint exponi de dubio practico; quia, nec ex materia subiecta, nec ex ratione, colligitur, eos intelligi debere de dubio etiam speculativo, seu remoto: & videntur convenientius de dubio practico exponi, tum, quod rationes ab iis adductæ, plus non probent, tum, quod alias aliquando nimis rigide sensisse viderentur.

259. Resp. 2. neg. mi. Nam illi, qui hac in quæstione vocantur recentiores, sunt in primis numero plures, & (exceptis antiquorum primis) S. Thoma, S. Bonaventura, Scoto, & quibusdam aliis quoad ingenium, studium, eruditionem, ordinem, ac claritatem doctrinæ, tractationem quætionum in terminis, & claram eorum expositionem, soliditatem rationum &c. omnes saltem simul sumpti, antiquis certe æquales, si non quandoque superiores, quæ fusi prosequitur idem Rasslerus in *norma recti. disp. 3. q. 9.* per totum articulam s. qui dignus est legi.

Resert ibidem hic auctor n. 493. Clerum Gallicanum anno 1700. gravissimâ censurâ notâsse assertionem cuiusdam recentioris, dicentis, omnia esse hodie melius examinata, & ob hanc rem, in omni materia, & præcipue in morali, libentius juniores, quam antiquiores se legere, & sequi. Et sane propositio hæc est vigesima inter censuratas à Clero Gallicano. Et que hæc ejus censura: *Hec propositio temeraria est, scandalosa, perniciosa, erronea, SS. Patribus, & antiquis Doctribus contumeliosa: spretâ in moribus Christianorum componendis necessariâ Scripturarum, ac traditionis autoritate, & interpretatione, moralem Theologiam arbitrariam facit, viamque parat ad humanas traditiones, & doctrinas Christo prohibente stabilendas.* Sed Rasslerus loc. cit. addit, hanc propositionem, si riœ, & intra suos limites, accipiatur, nullam censuram mereri, si scilicet tamquam intelligatur, juniores simul acceptos, melius discussisse quæstiones morales, quam communiter antiqui fecerint: certè, ait, quæstiones, melius scriptas, vel tractatas reliquiss: dum antiqui non semper ita enucleatæ, & distincte scripserint.

Ex quibus omnibus hoc saltem habetur, quod cum tot recentioribus, afferentibus valde graves rationes, possit utique ab antiquis recedi, ut infert idem in *norma recti. disp. 3. q. 9. a. 19. num. 803.* Sanè videtur innegabile, à pluribus antiquorum sententiis, jam plures, etiam nostros in hac quæstione adversarios, recessisse. Ali-

ud esset, si ageretur de lege aliqua positiva Divina, quæ deberet nobis per traditionem innotescere; tunc enī, si antiqui, per plura scula, aliquid constanter servandum dixissent, quamvis rationem non attulissent, deberet utique eis credi; sic enim traditio Divina ad nos debuit pervenire. At hīc non agitur de lege positiva Divina, sed de naturali, quam non traditionalis, sed lumine rationis naturalis, aut supernaturalis, debemus rescribere.

260. Ad 1. confir. negatur in primis suppositum, quod tota antiquitas illud principium tenuerit: quod autem maxima pars antiquorum Doctorum id tenuerit, omittitur: negatur autem, esse incredibile, eos in hoc principio errasse. Ut enim recte observat iterum Rasslerus in *norma recti. disp. 3. q. 9. a. 19. n. 804.* debet admitti, per longum, plusquam centum annorum tempus, errasse maximam partem Doctorum, scilicet, aut antiquos, qui hoc principium adstruxerunt, aut sic dictos recentiores, qui hoc negarunt. Si ergo adversarii non videntur incredibili, quod per integrum sæculum (quod tamen ab eruditissimo Cardinali Bellarmino *Sæculum Doctorum, & Sandorum appellatur*) per integrum, inquam, sæculum, & amplius, maxima pars Doctorum erraverit, non etiam mirentur, si nobis ē contrario non videatur incredibile, quod quoad majorem partem antiquiores errerint.

Et hoc etiam ex eo fit credibilitus, quod quidam antiqui istam fortè rem non ita ex professo examinârint, & hinc faciliter lapsi sint: de quo *norma recti. disp. 3. q. 9. a. 5. n. 506.* Adde, quod quidam eorum hoc ipsum principium videantur fundasse in alio priori falso, nempe, quod nulla detur ignorantia invincibilis juris naturalis, vel etiam positivi Divini. Nec dicas, non videri, quomodo DEUS talerum errorem potuerit permittere; nam, si juxta adversarios potuit errorem permittere in doctissimo sæculo post Medinam, cur non in prioribus? Dein, si potuit permittere decipi illos, qui opinabantur, non dari ignorantiam invincibilem juris naturalis, cur non & alios, qui ex illo principio inferabant hoc alterum de eligendo tuiore in dubiis? Illos autem decipi permisit; nam quamvis non omnes antiqui id senserint, tamen tam multi id sensere, ut Germon libro de vita spirituali let. 4. coroll. 3. dicat: *Concors est sententia, nullam in his, que legis Divine sunt, cadere ignorantiam invincibilem.* Scilicet potest DEUS permittere conscientiam errorem præsertim, quæ per se ad melius compellit, quamvis per accidens occasio aliqua peccatorum fallit.

261. Ad 2. confir. Dicitus Cleri Gallicani Conventus consistebat in sexdecim Episcopis, & aliquot inferioris ordinis clericis; tot enim subscripti inveniuntur. Jam vero anno 1714. in cœla Constitutionis *Unigenitus* Parisiis convenerunt 40. Episcopi, & in suo Conventu ediderunt Instructionem Pastoralem, eamque unâ cum epistola encyclica ad omnes regni Antistites misserunt: & tamen congregati hi Præsules, numero illis sexdecim longè superiores, in fine literarum sic scribunt: *Nos vos rogamus.... quia bene scimus, quod non possimus hac super re vobis ultimam obligationem imponere: unde verosimiliter nec* pia-

prioris poterant magis obligare. Sed quidquid in, si Clerus Gallicanus suam censuram tantum vibat contra sententiam, afferentem, in dubiis practicis non sequendum tutius, euidem nos non ferit: si extendit eam etiam ad dubia tantum remota, seu speculativa, nos iterum sapientius Conventus ferire non vult, extra Gallia jura constitutos. Quod attinet ad adversarios modernos, in primis multi non sat distincte procedunt, multi in nimium rigorem vergunt: quandoque etiam acribus convitis potius, quam argumentis pugnant, ut adeo & de ipsis non sit incredibile, eos fuisse lapsos: certe eorum auctoritas alii maximo etiam numero, & insuper meliore ratione fulis, praeferri non debet.

ARTICULUS III.

An obligemur ad tutius in d. o. legis.

262. **D**iximus jam in genere, nos non semper teneri ad tutius, quando dubitatur speculativè, seu remote de licentia, vel honestate objecti: ex quo unique insertur, nos neque universaliter teni ad tutius in dubio legis; quia tamen quæstio hæc, ad praxim utilissima, digna est, ut enucleatus tractetur, & auctores non convenient, saltem quoad omne genus, vel speciem legum, hinc ulterius statuendum, an non saltem in dubio de certa specie legum, teneatur ad tutius: qua ratione etiam, præcedenti articulo dicta magis confirmabuntur. Triplex autem communiter solet assignari lex, nempe Naturalis, Divina positiva, Humana.

263. Dico 1. Certus de lege, & dubius de dispensatione, privilegio, cessatione legis, vel excusatione ab ea observanda: item dubius, an legem positivam certam jam impleverit, stante hoc dubio, tenetur ad tutius, hoc est, ad observationem legis. Ita communissime ferè omnes. Prob. In his casibus lex est in possessione, & pro ea stat presumptio: at vero dispensatio, excusatio &c. sunt res facti, quæ in dubio non presumuntur, ut habet communis: ergo debent probari facta, vel posita. Quare, qui dubitat, e. g. an vigesimum quartum annum compleverit, non potest absque dispensatione presbyteratum accipere: qui dubitat, an die sabbati noctu jam sonuerit hora duodecima, non potest carnes comedere.

264. Dico 2. Dubius, an lex existat, debet veritatem inquirere, quantum moraliter convenit pro gravitate rei, & ipse moraliter potest, ac interim actionem minus tutam suspendere: vel, si nolit inquirere, debet tutius facere, seu legem etiam dubium observare. Ita omnes. Prob. Nolens inquirere, an lex existat, vel non, laboret, æquivalenter ignorantia vincibili: sed hæc juxta omnes, tam Patres, quam Doctores, non excusat; cum omnes agnoscant peccata ignorantia, quæ maximè dantur, si ignorantia est vincibilis: ergo. Dixi in ma. *æquivalenter*; nam, quavis ponatur casus, in quo etiam adhibito labore, non possit veritas deprehendi, adeoque te ipsa sit ignorantia invincibilis, tamen, quihoc

R. P. Ant. Major Theol. Tom. I.

nescit, neque potest rationabiliter supponere, & omittit inquirere, se habet ut alius, qui committit, quando potest veritatem deprehendere.

Imò videtur, planè talis etiam non esse interrogatur, quamvis putaret, se veritatem rescitum: saltem, in æstimatione morali omnium, ita se habet, estque culpabilis; quia non fecit, quantum in ipso fuit, ad quod tamen faciendum, hoc est, ad moralem diligentiam, in veritate inquirenda adhibendam, obligat lex DEI, ut omnes consentiunt; nam omnes dicunt, dari peccata ignorantia, scilicet vincibilis, quæ in tali non interrogante utique datur: id quod etiam probat remorsus conscientia, nasci solitus in iis, qui veritatem inquirere negligunt. Confit. 1. Illicitum est operari cum dubio practico: atqui non inquirens veritatem, & agens minus tutum, operatur cum dubio practico; nam ex dubio speculativo, de honestate objecti, oritur mox practicum, de licentia actionis: nec potest istud ab eo, qui veritatem non indagat, ex ulla principiis, directis, aut reflexis, deponi: ergo, vide etiam n. 244. Confirm. 2. Nisi daretur obligatio, vel inquirendi, an lex detur, vel sequendi tutius, corrueret fermè omnis disciplina, & quilibet faceret, quod liberet: hoc est absurdum: ergo.

265. Dico 3. Post factam sufficientem inquisitionem, adhuc dubius de existentia legis humanæ, non tenetur ad eam observandam. Ubi nota, parem esse rationem, sive dubitetur, an lex omnino sit lata, sive, an sit universalis, & aliquem casum per se comprehendat; quia etiam hoc dubium est dubium de substantia legis; est enim dubitare, an detur lex præcipiens, vel prohibens illam materiam, vel actionem. Aliud est, si lex per se comprehendat illum casum, & tantum dubitetur, an quis per accidens excusat; tunc enim, ut jam dictum n. 263. tenetur ad legem. Conclusionem hanc nostram tenent S. Antoninus 1. p. tit. 3. c. 10. §. 10. circa medium ubi ait: *Inter duram & benignam circa precepta sententiam, quod benigna est potius ceteris paribus interpretatio facienda: quod etiam afferit Wilhelmus Suarez in 1. 2. tr. 3. disp. 12. sec. 5. & tom. 2. de relig. l. 4. de voto c. 5. n. 7. & tom. 5. in 3. p. de censuris disp. 40. sec. 5. à n. 14.* Thomas Sanchez, Henriquez, Sa, Conink, Lessius, Tannerus, Lugo, Pallavicinus, Filluci, Layman, Arriaga, Baldellus, Oviedo, Terillus, Haundius, Aloza, Mendo, Cardenas, Gobat, Abreu, Dicastillo, Giballinus, Gordon, Bardi, Tamburinus, Ant. Perez, Raynaudus, Schildere, Rhodes, Escobar, Sarasa, Illung, Stoz, Bussenbaum, Malderus, Abelli, Bonacina, Bosfius, Joannes à S. Thoma, Delbene, Gibbon, Sangallenfes, Passerini, Rheding, Engel, Biel, Vidal, Metzger, Bosco, Sporer, Neusser, Cottonius, Antonius à sancto Spiritu, Leander à SS. Sacramento, Caramuel, Diana, & alii, quos citat in suis manuscriptis P. Josephus Vogler, vir à copiosissima lectione, & vastissima memoria, celebratissimus: & potuisset citare plurimos alios, imò omnes, qui amplectuntur sententiam, quam vocant, benignam.

266. Probatur autem conclusio 1. Obligatio servandi omnes leges, circa quas, omnibus consideratis, dubitatur, an existant, vel non, est